

nipulum curatorum, necnon præcepta synodalia a prædecessoribus nostris edita infra duos menses proxime futuros. Et in illis se instruant sub pœna excommunicationis.

XVII. Statuimus præterea ne clerici in sacris constituti publice ludant, vestesque deponant; nec ludis prohibitis intersint, imo, quantum poterunt, laicos ab omni scelere retrahant. Jocularibus et histrionibus non intendant, omnino a choreis se reddant alienos. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, ab officio suspendetur, pœna vero alia arbitraria condemnabitur.

XVIII. Nostris etiam decanis ruralibus ad pœnam privationis sui officii inhibemus ne [f. concilii] facinorosum hominem eujuscunque gradus, status aut conditionis existat, maxime publicum et notorium in suo peccato fovere aut recelare audeant; sed facta prius inquisitione præparatoria tam cito revelare curent, ut secundum casuum exigentiam delinquentes coerceantur; alioquin, si in hoc remissi et culpabiles reperti fuerint, ultra sui officii privationem acriter punientur; quod bene advertant.

XIX. Ex decretis sanctorum Patrum nostrorum manifestatur quod placere Deo sine fide non possumus. Et quia ad nostras devenit aures quamplurimos nostræ Bajocensis diœcesis parum in fide catholica imbutos esse, cupientes salubriter providere, unde statuimus ut de cætero singuli curati seu eorum vicarii, diebus Dominicis in pronao missarum parochialium alta et intelligibili voce proferre habeant, et distincte dicere orationem Dominicam, *Pater noster*, et utrumque *Credo*, ut sic ignari, rudes, et imbecilles addiscere et retinere valeant, et explicitè saltem credere non erubescant.

XX. Ex auctoritate et decreto reverendi in Christo Patris et domini domini Bajocensis episcopi, injungitur et districtè præcipitur omnibus et singulis cu-

ratis diœcesis Bajocensis ut in eorum beneficiis personalem et continuam faciant residentiam infra tres menses proximos, computando tamen quoad dispensatos ad tempus super non residentiam a die termini eorum dispensationis, alioquin contra non residentes dicto tempore elapso procedetur via juris, tam per subtractionem eorum fructuum quam per privationem beneficiorum, si opus sit.

XXI. Item, inhibetur omnibus et singulis curatis dictæ diœcesis et eorum vicariis ne aliquos presbyteros in aliena diœcesi etiam in curia Romana promotos permittant in suis parochiis divina celebrare officia nisi super hoc permissionem celebrandi ab eodem domino episcopo aut ejus officariis obtineant, et de ea litteratorie docuerint sub pœna emendæ arbitrariæ.

XXII. Item, injungitur omnibus et singulis decanis ruralibus dictæ diœcesis ut moneant omnes et singulos patronos beneficiorum curatorum, tam ecclesiasticos quam laicos, eorum decanatum, quod de cætero, dum præsentabunt eidem domino episcopo aliquem seu aliquos ad beneficia ad eorum præsentationem spectantem, mittant eorum præsentatum personaliter ad petendum litteram collationis seu institutionis, quia de cætero nullus per procuratorem obtinebit collationem beneficii curati.

XXIII. Item, injungitur eisdem curatis ut habeant diligenter observare statuta synodalia tam per eundem dominum episcopum quam suos prædecessores pridem edita et promulgata; et ut quilibet eorum apud se habeat libellum nuncupatum *Fillon*, vel *Speculum curatorum*, et etiam alium librum nuper auctoritate ejusdem domini impressum, intitulatum: *L'Instruction des curés*, eosque libellos in Kalendis exhibeant, promotori ejusdem domini episcopi sub pœna emendæ arbitrariæ.

STATUTA SYNODI ÆSTIVALIS DIÆCESIS EBROICENSIS

Pro anno Domini 1576, per R. P. Claudium DE SAINTES ejusdem episcopum.

Illustrissimo principi cardinali A. BORBONIO archiepiscopo Rotomagensi.

Magna in expectatione sumus, illustrissime princeps, vestre provincialis synodi, quæ temporis iniquitate collapsam **10** in nostris Ecclesiis pietatem ac disciplinam ecclesiasticam instauret, et contra effrenatam hereticorum libertatem, nos saltem summa fidei atque animorum consensione muniat. Interea cum instaret dies synodi diœcesanæ, quam primam sumus habiituri, nec nihil egisse videremur, statuta quædam contexamus, quæ nostris Ecclesiis putavimus esse necessaria, vel saltem profutura, si tam libenter a nostris hominibus demandantur executioni quam fuerint a nobis scripta. Sed cum probe intelligeremus hoc postremum in vestra post Deum euctoritate positum, non in nostra, curavimus, antequam clero proponerentur, ad amplitudinem vestram deportari, ut tantum ea veniant in lucem quæ vestra archiepiscopalis censura et auctoritas confirmavit, ne nullus relinquatur calumniandi locus. Sunt sane paulo prolisiora, sed tanto sequentur postea breviora. Nec nos decuit initio sine documentis mandata et statuta edere, ne viderentur nostros potius cogere quam docere et ducere; graviora et efficaciora provincialis synodus limabit, cui vocandæ ac feliciter perficiendæ, precor, salvatore nostro Jesu Christo, vestræ vietati

C incolumitatem, et a negotiis reipublicæ aliquam dimissionem concedi.

Ex nostra diœcesi octava Kalendas Junii 1576.

De numero vestrorum suffraganeorum humillimus vestre amplitudinis orator, Claudius episcopus Ebroicensis.

TITULI CAPITULORUM.

11 De provisione beneficiorum et maxime curatorum.

De residentia curatorum.

De vita et honestate curatorum et aliorum ecclesiasticorum.

De officio curatorum et vicariorum.

De officio populi.

De sententia excommunicationis ferenda.

De scholis et earum magistris.

De concionatoribus.

De provisione et reformatione Breviariorum et aliorum librorum ecclesiasticorum pro diœcesi Ebroicensi.

De decanis ruralibus.

Privilegium Urbani papæ, quod episcopus Ebroicensis possit compellere subditos suos ad ordines et residentiam.

Litteræ Gregorii papæ X super eodem.

CLAUDIUS de Saintes, Dei et sanctæ sedis apostolicæ gratia Ebroicensis episcopus, omnibus et sin-

gulis ecclesiarum parochialium rectoribus et curatis, ac aliis viris ecclesiasticis nobis subditis, salutem in Domino.

Quaevīs secundum diversitatem temporum statū varientur humana, vobis tamen mandamus ut omnia et singula statuta, ac constitutiones synodales a prædecessoribus nostris factas et editas, præsertim ab eorum superioribus non revocatas, integre et inviolabiliter observetis et custodiatis sub pœnis in eisdem contentis.

De provisione beneficiarum, et maxime curatorum.

12 I. De rectoribus ecclesiarum prima et præcipua cura in religione esse debet, quoniam sine ipsis, teste Apostolo, populi errant, et circumferuntur omni vento doctrinæ (*Ephes. iv, 14*), ac luporum incursionibus exponuntur, sicut oves carentes idoneo pastore. Quantum tamen in ipsorum dispositione ab omnibus peccetur, ite clamor cœlo. Non enim jam ulli providetur beneficio de homine capaci, sed cuivis homini temere providetur de quovis beneficio, atque frequentius illicito modo. In nostra quidem diœcesi multis modis peccari comperimus, sed maxime per Simoniam, vel per fructuum retentionem, titulo in custodiam alteri commisso. Quibus malis atque aliis ut incipiamus occurrere, monemus omnes qui per Simoniam, aut expressam vel tacitam emptionem et venditionem, aut fundi vel alterius rei temporalis permutationem beneficium ecclesiasticum fuerint adepti, in perpetuo mortali peccato et in continua excommunicatione vivere; nec a quoquam præterquam a summo pontifice absolvi posse, nisi in mortis articulo; nec absolutionem consequi, nisi relicto ita obtento beneficio, vel nova ejusdem impetrata post absolutionem provisione. Interea quoties vel celebrant, vel sacrosanctam eucharistiam suscipiunt, iudicium sibi manducant et bibunt (*I Cor. xi, 29*), ac thesaurizant sibi iram et pœnas in die iusti iudicii Dei (*Rom. ii, 5*): quod ipse frequentius contra illos etiam in hoc mundo manifestum facit, dum aut repentinis calamitatibus domos et familias vendentium atque ementium solet eradicare; aut præmatura morte vel subitanea taliter promotos de medio tollere, sicut per experientiam licet observare. Dantes vero beneficium in custodiam et accipientes monemus illis pœnis subiacere quæ continentur in bulla Pii IV pontificis maximi, et confirmata a sanctissimis successoribus ejus Pio V et Gregorio XIII. Tales vero sunt ut beneficia in confidentiam seu in custodiam expresse sive occulte transacta, vacent ipso jure in curia Romana, et percipientes fructus non faciant suos, sed teneantur in utroque foro etiam ipsorum hæredes ad restitutionem, recipientes vero titulum beneficiarum cum illo pacto, majoris excommunicationis lictæ sententiæ pœnam ipso facto incurere, a qua nisi a Romano pontifice (excepto mortis articulo) non possint absolvi.

II. Ne vero gravitas utriusque peccati de Simonia, et beneficii custodia, præsertim a nostris curatis ignoretur, aut non cogitur, statuimus a nobis sive a nostris vicariis generalibus, ne ulli præsentato et nominato, ad parochialem ecclesiam collatio decernatur, nisi prius in persona coram nobis vel ipsis compareat, ut interrogetur de modo et conditione qua beneficium obtinuerit, et eidem hoc nostrum statutum legatur, atque, si opus fuerit, explanetur; exigaturque sub interminatione divini iudicii tam in hoc sæculo quam in futuro, ab eodem juramentum, an ulla Simonia labes, vel aliqua pactio de fructuum reservatione, titulo parochialis ecclesiæ in custodiam recepto, in ejus provisione intervenerit.

III. Statuimus insuper antequam collationem impetret, **14** informationem legitimam per decanum vel curatum, seu vicarium parochiæ in qua

habitat ab eodem afferri de religione, vita, moribus et doctrina, et ubi a decennio, atque in qua existimatione vixerit, de iisdemque a nobis seu a vicariis nostris examinari; postremo fidei catholicæ seu Romanæ confessionem edi, juxta formulam in nostra diœcesi jam usitatam.

IV. Præterea volumus, ad purgationem illius utriusque peccati, quod totam Ecclesiam offendit, ac lædit, a confessariis quibuscunque in ipso absolutionis sacramento adulos, tam ecclesiasticos, quam sæculares, interrogari, potissimum si qua appareat suspicio an ipsimet utriusque illius peccati sint sibi conscii, vel aliquos alios reos esse cognoverint, et declarari pœnas a sanctissimis canonibus et pontificibus impositas; prohibemusque non sibi concessam absolutionem usurpare erga eos qui talibus fuerint infecti; erga illos vero qui tantum noverunt alios utroque illo peccato infectos sic absolutionem utantur ut injungant post fraternam correctionem, ab ipsis factam, nobis vel decano loci extra confessionem revelare, retinentes ita parta iniique beneficia ut remedium adhibeamus.

De residentia curatorum.

I. Ecclesiarum rectores debent quidem semper officio fungi atque ovium suarum curam habere, quasi pro animabus singularum Deo rationem redditori. Eisdem vero oportet longe circumspicetores et in omnibus vigilantiores esse hoc tempore quo Satanas in Gallia videtur non solas Ecclesias, sed particulares quosque expetivisse ut **15** cribraret sicut triticum (*Luc. xii, 31*), et omnem potestatem accepisse seminandi passim zizania. Propterea primum obstetamur et præcipimus in Domino omnibus Ecclesiarum parochialium in nostra diœcesi rectoribus, ut a die hujus synodi intra duos menses magis quam antea cum suo grege resideant, et sint assidui, ne si nunc fugerint vel absuerint quando vident lupum venientem, se potius mercenarios ostendant quam pastores qui animas ponunt pro ovibus suis.

II. Ne quis autem statutum hoc tanquam a sola humilitate nostra aut ab alia humana inventione profectum spernat vel negligat, sciat post longi temporis disputationem inter totius orbis Christiani clarissimos episcopos et doctores, in concilio Tridentino conventum et declaratum in episcopatibus et minoribus parochiis pastorum residentiam esse de jure divino, cujus transgressores peccarent mortaliter, nec fructus illorum beneficiarum suos facerent, sed teneri ad eorum fructuum restitutionem, quos superiores ecclesiastici debent fabricæ ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare; contumaces vero per censuras ecclesiasticas, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere. De quibus a confessariis non residentes curatos decet moneri, nec sine satisfactionis obligatione absolutionem in foro conscientie eisdem conferri.

III. Arbitramur vero olim maxime in nostra diœcesi Ebroicensi diu multumque quæsitum et litigatum quosnam episcopus pro dispensatis de residentia judicare posset, ita ut non semel fuerit necessarium a nostris antecessoribus ea de re apostolicam **16** sedem Romanam consuli, quæ per felicis recordationis papas Urbanum et Gregorium X respondit solos ab illa residentia eximendos esse qui ipso facto universali Ecclesiæ in curia Romana servirent, ut contineretur in ipsorum bullis ad episcopos Ebroicenses missis; quæ in nostro chartophylacio servantur, et quorum exemplar in fine istorum statutorum curavimus transcribi. Nostra ætate post concilium Tridentinum ne quidem sanctissimis Romanis pontificibus Pio IV, Pio V, et Gregorio XIII placuit illos excipi, sed episcopos etiam cardinales et curatos vel ad residentiam de curia et Ecclesia Romana expulerunt, vel coegerunt beneficiis cedere, ac gravissimas pœnas non residentibus constituerunt,

non obstante quocunque privilegio vel consuetudine. Quæ omnia ad nostram conscientiam exonerandam singulis nostræ diocesis curatis in præsentî synodo significanda duximus; ne quærant excusationes in peccatis, aut existent in nostra vel alterius potestate situm esse, illos a debito residentie non solum coram Deo et in conscientia, sed vel in Ecclesiæ foro quocunque prætextu liberare, maxime hoc infelici tempore et periculoso, quo lupi non parcunt gregi.

IV. Scimus in residentia curatorum potius requiri personæ industriam et diligentiam quam corporis in eodem loco desidentiam et inertiam, atque inter residentes numerandos potius qui, absentes corpore, spiritu et assidua speculatio ne gregi iuvigilant, quam qui præsentem corporaliter seipsum pascunt potius quam gregem, cui scannalo sunt. Attamen in Moysæ, fidei Dei servo, atque aliis vigilantissimis pastoribus fuit semper compertum diuturnam **17** ipsorum corporalem absentiam aliquod magnum malum ovibus attulisse. Ideo statuimus si extra tempus absentie a concilio Tridentino curatis concessum (sess. 23. *De ref.* c. 1), in una trium Dominicarum consequentium curatus in sua parochia divinum officium non fecerit, vel ipsi saltem non interfuerit, ut computetur pro non residente. Nam si hieus pro desertore ecclesiæ suæ notatur et excommunicationi subijcitur, qui in aliqua de tribus Dominicis solemniori missæ non adfuerit, quanto æquius est curatum renseri pro non residente, qui tanto tempore suam ecclesiam deseruerit?

V. Quod si vel infirmitate, vel evidenti periculo, vel nova aliqua necessitate curatus non potuerit illo temporis spatio se præsentem ecclesiæ suæ præbere, tenebitur causam illam in pronao majoris missæ vicarius publicare, et parochianos monere, ut si iam falsam vel factam cognoverint, publice coram Ecclesia enuntient, vel privatim decano indicent, vel suis ædituis, ut scripto inandetur quoties curatus Ecclesiæ voluerit imponere quandiu ab eadem vel quoties in die Dominica defuerit. Volumus autem catalogum non residentium aut tempore debito deficientium curatorum per decanos describi, et ad nos fideliter referri, sub pœna perjurii contra juramentum quod nobis præstabant.

VI. Quoniam sunt qui per litigia et devoluta fraudem faciunt sanctionibus de residentia et pluralitate beneficiorum, æquum videtur ut qui parochianæ ecclesiæ fructus percipit, et gaudet possessione, pendente litigio ad residentie munus obligetur.

VII. Non ignoramus pœnas et multas contra non residentes in nostra diocesi constitutas et assuetas **18** oneribus nostri episcopatus sublevandis applicari, ob idque multitudinem non residentium ad nostrum commodum optabiliorem esse. Rogamus tamen et obtestamur iterum in Domino curatos omnes, ut nos potius debita multa fraudent quam gregem suum præsentia et suam salutem nostris utilitatibus anteponant, cogitentque potius de gravioribus illis pœnis quæ juris divini et naturalis transgressoribus imminet; cogitent (inquam) se vivere in perpetuo mortali peccato quandiu præceptum divinum de pastorum residentia violant; cogitent utroque jure non sibi deberi beneficium nisi propter officium, ideoque fructus suos non facere si suum non obierint ministerium, quemadmodum a concilio Tridentino fuit declaratum (Sess. 6, *De ref.* c. 1).

VIII. Quibusdam non sufficit beneficium sine ullo officio injuste detinere, sed ne quid de fure et latrone omittant, non veniunt ad suas parochias nisi in messe aut solutione fructuum, quibus quodam repente latrocinio direptis et ablati, fugiunt et absunt toto reliquo anno, etiam nullo relicto vicario. Alii vero circumforanei et pulendos presbyteros conducunt ad ministeria ecclesiastica in sua absentia, vel præ-

sentia peragenda, vel eisdem locant indignis modis sua sacerdotia. Unde infinita et execranda oriuntur scandala, quibus ut medeamur, statuimus post antecessores nostros ut nullus a parochianis pro vicario recipiatur et agnoscat, nisi saltem semel in anno a nobis litteras adjunctionis habuerit, quibus nihil indignum egisse toto illo anno comprobetur quo a ministerio repellatur. Decanis autem mandamus ut a die hujus synodi locationes parochialium Ecclesiarum vicariis vel aliis factas **19** videant, ne forte turpes vel illicitas conditiones habeant, earumque exemplar ad nos transmitti curent. Si alicubi vero nullam locationem beneficii factam, sed tantum presbyterum conductum ad functionem vicarii cognoverint, jubemus ab eisdem vicarium idoneum constitui, juxta concilium Tridentinum (Sess. vi, *De ref.* c. 2), cui fructus beneficii fideliter committant, de quibus portionem aliquam ipsi assignent, ut animarum cura nullatenus negligatur, et beneficia ipsa minime debitis officiis defraudentur, nonobstante quacunque oppositione sive appellatione.

IX. Audimus, atque etiam in visitatione nostra jam perspeximus, quod in nostra diocesi plures non modo duo, sed tria et quatuor, ac promiscue et indifferenter sæculares et regulares, beneficia sæcularia et regularia obtineant. Cui malo, sicut a concilio Tridentino (Sessione vii, cap. 5) nobis injungitur, ut medeamur, mandamus singulis beneficiatis suas provisiones et dispensationes nobis infra proximam synodum exhibere visitandas et approbandas. Alias procedemus juxta constitutionem Gregorii X, in concilio Lugdunensi contra hunc abusum editam et a concilio Tridentino renovatam.

De vita et honestate curatorum et aliorum ecclesiasticorum.

I. Quamvis fides et veritas non ex moribus expendi debeant, sed contra ex fide mores, attamen eorum religio et doctrina facile contemnantur quorum vita despicitur. Ex quo adversarii alienarunt plures ab Ecclesia catholica et abduxerunt post se ex depravata ecclesiasticorum vita, quam pietatis et veritatis ulla specie. Quocirca *ut qui ex adverso **20** sunt, confundantur, nihil mali habentes dicere de nobis (Tit. ii, 2)*, oramus in Domino non solos curatos, sed omnes ecclesiasticos, ut luceat eorum integritas ac puritas coram hominibus, ac videant eorum dem opera bona et glorificent Patrem, qui in cælis est (*Matth. v, 16*), nec pudeat errantes in viam redire et in gremium Ecclesiæ. Imprimis caveant omnes ecclesiastici ab illis vitiis propter quæ præcipue irritatur Deus, et nomen ejus blasphematur inter gentes (*Rom. ii, 24*), atque Ecclesia Dei affligitur. Sunt autem incontinentia, et violenta avaritia, cum pietas seu religio, nihil aliud quam quæstus existimari videtur. Propter hæc venit ira Dei in filios summi sacerdotis Heli, et in ipsam arcam Domini (*I Reg. iv*). Omnes itaque præsertim curati ita domi vivant ut careant non solo incontinentiæ crimine, sed criminis suspicione; nec mulieres ullas apud se retineant, de quibus mala suspicio efferrî possit. Sint mores eorum sine avaritia, pro quocunque officio contenti his quæ sibi vel jus ipsum, vel laudabilis consuetudo constituit, ac ne quidem aviditas sive inhumanus quod sibi debetur exigant, atque in omnibus pauperiorum rationem habeant. Scimus contra iis vitiis dementatos et excæcatos nullum momentum habere verba et monitiones, nec a Deo electum sacerdotem Heli liberasse animam suam per quotidianam filiorum de his vitiis increpationem: sed cum ipsis misere perissee, quoniam solo verbo et non facio correxerat. Quocirca ut liberemus hæc in parte animam nostram, denuntiamus omnibus diocesis nostræ ecclesiasticis viris, nisi a die hujus synodi (si aliquas habent mulieres suspectas) a se

expulerint, et ab incontinentia desisterint, atque a sacrarum rerum negotiatione et nudatione cessarint, nos adversus deprehensos progressuros usque ad privationem beneficiorum, et alias pœnas pro eorum scandalo, obstinatione et contumacia condignas. Decanis autem mandavimus ut in his exquirendis omnem diligentiam adhibeant, nec cuiquam indulgeant, nec de his criminibus cum quocumque per conniventiam transigant, alioqui contra eosdem agemus ut contra ministros et fautores aliarum libidinum et rapinarum.

II. Sæcularibus hominibus nec Joannis Baptistæ austeritas, nec Christi in victu popularitas probari potuit. Proinde status est ecclesiasticos viros fugere promiscua contubernia sæcularium, ac potius hospitalitatem inter se exercere. Quapropter prohibemus decanis et aliis ne kalendas, vel alias conventiones, cleri in publicis diversoris vel sæcularibus domibus habeant, sed ab ipsis omnia fieri præcipimus cum ordine in Ecclesia, sicut ab archidiaconis, et a nobis ipsis in procuracione visitationum, ne cuiquam sinus vel scandalo vel oneri. Desideramus etiam, si fieri possit, ecclesiasticos viros in nostra diœcesi ad publicas tabernas, ne quidem iter agendo, divertere, sed sobrie atque ex charitate a suis comprehyberis excipi, sine tamen ullo gravamine; et ubique ebrietatem vitare, quæ indigna est omni homine, ac multo magis Christiano sacerdote, quem de ipsa convictum volumus carceri ad pœnitentiam in pane et aqua aliquandiu mancipari.

III. Denique quia secundum Scripturas sermo, vestitus, incessus et vultus annuntiant de homine (Eccli. xix, 27); sicut omnis sacerdos ab hominibus segregatur et assumitur in his quæ sunt ad Deum, ita debet eximi et separari ab hominibus, sæculo et mundo servientibus **22** sive in sermone sive in exteriori quocunque habitu, et gestu, ut interiorum servire Deo et non mundo. Itaque ex præscripto concilii Tridentini (sess. 14, *De ref.*, c. 6) et prædecessorum nostrorum, statuta etiam ad verbum repetendo maxime de synodo hiemali anni millesimi quingentesimi septuagesimi tertii cautum sit ne quispiam virorum ecclesiasticorum deferat vestes seu indumenta statui ecclesiastico discrepantia, nec pileos, præsertim pendente divino officio; nec femoralia circa genua abscessa et rugata, nec etiam in lusia laciniata, et sinuosa, seu canisias quas dicimus frouciatas, quæ viris sæcularibus et laicis tantum congruunt et non ecclesiasticis, sub gravissimis pœnis contra ferentes infligendis; injungendo ob id decanis nostris ut ad hoc advertant, et quidquid super hujusmodi statuti transgressione viderint et cognoverint, ex debito juramenti per eos solemniter præstiti nobis diligenter et fideliter referant, ut contra transgressores via juris procedatur, ac ut unius pœna exemplaris sit metus multorum. Volumus insuper omnes sacerdotes, Levitas, et hypodiaconos, detonso superius capite toto, solam circuli coronam relinquere, ac barbam prolixam nullatenus deferre.

IV. Quoniam comminationem nostrorum prædecessorum nihil profuisse apparet, sed potius malum in dies ingravatam jam in multorum contumaciam et conspirationem evasisse, ex præscripto concilii Tridentini (*ibid.*) pœnas augendo contra contumaces, in præsentem synodo decernimus et declaramus excommunicationem ipso facto incurrere, sanctorum Patrum ac prædecessorum nostrorum pluries iterato, ac nostro statuto inobedientes et rebelles; nec prius **23** fraterna correptione et admonitione indigere publice et contra publica statuta scienter et perniciter peccantes, sed publicam mereri coercionem. Ideoque jubemus ecclesiasticos omnes, præsertim curatos, ita sæculariter vestitos pro excommunicatis ab omnibus vitari, a suis vero parochianis atque ab aliis ingressu ecclesie prohiberi, nec missam eorum, nec aliud sacram officium audiri. Quod si non ob-

stante tali excommunicatione persistierint vel sacras funciones facere, vel sæcularem illum habitum gestare, atque ecclesiasticum negligere, sicut contra ecclesiasticarum censurarum contempiores ad privationem beneficiorum quæ possederint, atque ad alias pœnas canonicas procedemus, sæculo reddituri quos sæculo malle servire quam Deo vita et vestitus ipse annuntiant, nonobstante quacunque oppositione vel appellatione, sicut procedere ab eodem sacro concilio Tridentino (sess. 22, *De ref.*, cap. 1) jubemur. Atque idem decernimus de ecclesiasticis quorum in ore turpiloquium et juramenta quotidiana pias aures offendunt, et ecclesie probò sunt ac scandalo. Alios vero monemus qui sordidius induuntur quam deceat ordinem sacerdotalem, ut animi nitorem et munditiam relucere faciant etiam in exteriori vita et habitu, ne vituperetur ac spernatur eorum ministerium et in contumeliam Ecclesie recidat.

De officio curatorum et vicariorum.

I. Perinde est curatos non residere et in residentia otiosos esse. Scriptura desiderat pastores omnes esse potentes exhortari populum in doctrina sana, et contradicentes revincere (*Tit.* 1, 9); quod multo magis desiderat nostri temporis necessitas, in **24** qua messis quidem multa, operarii vero pauci (*Matth.* ix, 37; *Luc.* x, 2); nec solum dormientibus, sed pervigilantibus rectoribus inimici homines angeli Satanae palam per Ecclesias superseminant zizaniam. Fere fit etiam ut oves libentius vocem proprii pastoris audiant quam mercenarii, sicut pastori major solet et debet esse cura de pascentis et docendis ovibus quam mercenario. Considerent itaque curati omnes, ut officii sui, ita temporis necessitati, ac sæpe memoria repellant dictum Pauli: *Vae mihi si non evangelizavero; necessitas enim mihi incumbit* (*I Cor.* ix, 16). Si desperant de sua ignorantia, vel dicendi exercitatione, sperent in Domino qui *linguas multorum facit disertas* (*Sap.* x, 21), et *evangelizantibus dat verbum virtute multa* (*Psal.* lxxvii, 12). Com illa spe ac Dei invocatione attendant lectioni; homilias saltem, et sermones habeant, tam Latine quam Gallice, a doctis viris et catholicis in subsidium curatorum editos; æstu fidei ac salutis populi sui ardeant; ita usu veniet ut qui loqui non audebant, vel non poterant, magistri in Israel repente fiant. Nolumus tamen concionandi gratiam nactos aspernari, vel repellere a suis prorsus Ecclesiis alios concionatores a nobis missos, de quibus postea sermo habebitur; sed illos potius excipere sicut angelos Dei, ac dextras fraternitatis dare, populoque commendare, et cum illis de doctrina atque occurrentibus difficultatibus conferre. Cui vero per imperitiam, vel per sermonis impotentiam docendi populum negatur facultas, vicarium sibi asciscat qui hoc munus suppleat, aut vicinum aliquem curatum seu presbyterum, non omnino concionandi ignarum, quandoque invitet; aut curet aliquem de religiosis concionatoribus, quam sæpissime poterit, in suam parœciam **25** ventitare, ne populus, per imperitiam vel negligentiam curati, nesciat veram fidem, et ejus loco hæresim alicunde imbibat.

II. Ante omnia sint solliciti curati ne ullas a maximo usque ad minimum ignoret saltem necessaria ad salutem, veluti contenta in Symbolo apostolico et Decalogo; quæ ut parvuli, ac rustici atque alii admodum rudes ex usu et frequentia audiendi addiscant et memoria teneant, præcipimus in quacunque parœcia diebus festis ad primam missam, servis et ancillis designatam, sive alta sive submissa voce celebraretur, sicut ad magnam et sollemniorē missam, statim in utraque post *Agnus Dei*, diebus vero Dominicis post prononiam, ut puer alta, distincta et ab omnibus intelligibili voce Gallica pronuntiet, primum utrumque Symbolum apostolicum, Decalogum ipsum, et mandata seniorum, seu præcepta Ecclesie, sicut

habentur Gallice in Floris ad usum Ebroicensis diocesis; unde in tabella describi poterunt, ex qua manibus prehensa puer illa recitabit. Scimus in quibusdam diocesisibus hæc eadem pronuntiari in pronao per presbyterum celebrantem; sed, sicut in aliis quibusdam sit, maluimus per puerum proclamari, quoniam ejus vox omnes et præcipue pueros magis allucit atque attentiores facit. Non sufficit autem fidei articulos et Dei mandata populo proponere atque inculcare, nisi provideatur ut opere compleantur, et de transgressione poenitentia agatur, vel pœna sumatur.

III. Primum itaque curati sint diligentes in agnoscendo vultu pecoris sui, scientque vocare nominatum, præsertim hoc infelici tempore, atque ante ipsum in occursum luporum vadant, orent, obsecrent, **26** increpent singulos parochianos, ut sani sint in fide et caveant ab hæresi atque infidelitate. Adhortentur eosdem ad sanctius vivendum, instantius orandum, ad faciendos fructus dignos poenitentiae in jejuniis, lacrymis, eleemosynis, atque ad frequentius de sacramentis communicandum, potissimum de altaris sacrificio diebus solemnioribus, ne in poenam præcedentium peccatorum ipsi inducantur in tentationem et labentur in hæresim; ut Deus auxilietur, atque anima de præsentia corporis Christi et gratiarum copia in veritate confirmetur. In his autem omnibus clerus populo præcat et præluceat; ut vitam emendet in meliis, preces publicas et supplicationes adaugeat, altarisque sacrificium quotidie devotus offerat pro lege, grege, principum ac populi afflictionibus, et periculosis temporibus in quæ devenimus.

IV. Mandamus igitur toto hoc anno quotidie, vel saltem ter in hebdomada cum diebus festis, mane seu vespere, per omnes ecclesias nostræ diocesis fieri extraordinarias preces et processiones, intra vel extra easdem ecclesias, in quibus præcipue litania decantetur cum collectis et orationibus, quibus imploratur Dei et sanctorum misericordia pro conservatione fidei et Ecclesiæ catholice, pro principum ac populi tranquillitate, cum illa collecta quæ in die Veneris sanctæ dicitur pro hæreticis et schismaticis, vel alia dicatur pro eisdem, ut aliquando *quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et integritate* (1 Tim. II. 2). Ad privatas illas processiones præcipimus curatis residentibus et absentium vicariis venire, necnon singulis presbyteris in parochia habitatis, atque aliis clericis in poenam peccati rebellionis et **27** contumaciæ, nisi in conscientia justum haberint impedimentum quod in aliud tempus non poterunt differre. Mandamus etiam singulis presbyteris nostræ diocesis cujuscunque conditionis et professionis ut, in omni missa sive publica sive privata, tales collectas adhibeant sub prædicta pœna, nisi fiat missa quæ nullam admittat memoriam. Singulis insuper mensibus, aliquo die festo, in omni parochia atque alia ecclesia collegiata seu conventuali, mandamus solemnem processionem fieri, quam in urbibus et oppidis volumus esse generalem, ita ut ante vel post illam cantetur missa de sancto Spiritu, aut de altaris Sacramento cum superioribus collectis, in qua teneantur sub eadem pœna adesse supra nominati in habitu decenti cum populo.

V. Cum multa sint nobis instituta a Christo contra tentationes diaboli, tum maxime commendatur sacramentum, quod ob id confirmationis nominatur, in quo caro ungitur ut anima ad luctam confortetur, et caro signatur ut de Spiritu sancto anima muniat, quod tanti fecerunt primi Christiani ut sine eo imperfectum ad pugnandum et resistendum diabolo existimarint Christianum. Satanæ vero astutia, sicut alia Christianorum arma quibus expugnatur et retunditur, ita et hæc contemptui ut essent curavit, adeo ut jam non solum a paucis petatur confirmatio, sed a plurimis non putetur sacra-

mentum, vel aliquid contra vitia et tentamenta valere. Cæterum quoniam *totus mundus in maligno positus* (1 Joan. V. 19), et diabolus solutus est, habens iram magnam, doceant concionatores, et curati nusquam fortasse populo magis hoc sacramentum existisse necessarium quam nunc sit, et adhortentur ut episcopo **28** per parochias obambulanti et visitanti, sicut olim moris erat, pueri et puellæ præsententur ad confirmationem recipendam, adultos quoque laicos et adultas ut non pudeat recipere quod decuit ab infantia recepisse. Verum moneant neminem prius ad signandum episcopo offerendum quam articulos fidei noverit profiteri, et sacramento confessionis animam repurgari, quæ Spiritu sancto ad fidei constantiam sit munienda et corroboreanda.

VI. In administratione sacramentorum curati vel vicarii eam saltem exhibeant tam internam quam externam sanctitatem et reverentiam quam in ipsorum susceptione debet a laicis requirere, ne iudicium et condemnationem sibi advocent ex indigna exhibitione, sicut suscipientes ex indigna participatione. Sive cum baptizant, sive cum absolvunt, sive cum aliud sacramentum conferunt, justum quidem esset ac pium ab ipsis aliqua præfatione in lingua vulgari explicari vim et virtutem sacramenti quod ipsi a concilio Tridentino mandatur. Si tamen, donec aliter provisum fuerit, ad id præstandum minus sunt idonei, saltem signorum exteriorum honestate ac dignitate ostendant res divinas ac sacras sibi contineri, et vocis ac gestus honore et gravitate, easdem a se tractari et donari. Vasa igitur, linteamina atque omnia exterioria signa sacramentorum munda sint et divinitatem quamdam præ se ferentia; ministrantes vero sacramentum cum magna veneratione, attentione ac distinctione pronuntient verba et ceremonias operentur. Cæterum quoniam in his jam summam negligentiam multorum atque etiam contemptum sumus experti, statuimus delinquentes non in solo ære, sed in corpore debitas **29** pœnas suæ negligentiae et contemptus luere per injunctas poenitentias.

VII. Quandoquidem omnia cum ordine fieri oportet in Ecclesia, sicut curati et vicarii subsunt episcopo, archidiacono, et decano, ita par est omnes alios presbyteros habitatos in parochia, sive aliunde adventantes subesse curato, vel ejus vicario, ac nisi de eorum assensu quidquam audere in Ecclesia in poenam ipso facto suspensionis a divinis, ut caveatur schismatis in eadem ecclesia occasio. Videant tamen illi ne potestate in suos auxiliares abutantur sub eadem pœna, quibus etiam mandamus alterius diocesis presbyteros non recipere vel admittere ad ullum officium divinum peragendum, nisi litteras sui presbyteratus a nobis visas et approbatas cum professione fidei catholice attulerint.

VIII. Ne idem ordo ecclesiæ intervertatur, nolumus quidquam novi in ecclesias nobis inconsultis introduci, sive in ceremoniis, sive in cantu, sive in imaginibus, sive in officio divino, sive in fraternitatibus, aut aliis quibuscunque modis. Nolumus autem, nisi maxima inciderit causa et necessitas, plures altas missas in eadem ecclesia simul celebrari, vel plures chororum cantus permisceri, aut diebus Dominicis atque aliis festis, pendente majori missa, alias privatas fieri nisi post *Agnus Dei*, ne præter ordinem ecclesiæ perturbatum, detur quibusdam moræ impatientibus abundi, ante publicum sacrum peractum, occasio. Qui contra fecerit, pro rebelle, contumaci atque etiam schismatico ab omnibus habeatur.

IX. Quoniam ut qui probati sunt manifesti fiant, cogimur zizania cum tritico perferre, et meretricem hæresim **30** cum legitima Christi sponsa Ecclesia catholica in eodem populo et iisdem ædibus tolerare, curati ac vicarii primum moneant parochianos a Scriptura omnes hæreses tanquam mulieres forni-

carias et adulteras veritatis appellari; nec propterea sibi putent esse licitum hæresim, vel minime periculosum hæretica conventicula adire et audire, si per principum edicta permittantur. Nec enim si ad vitandum majus malum lupanaria jumentur esse libera in populis et civitatibus, ob id fuerit honestum vel licitum patrifamilias uxorem aut liberos sinere lupanaria visere et frequentare.

X. Præterea declarent ipso facto excommunicatos a conciliis et apostolicæ sedis Romanæ pontificibus, qui hæreticorum conciones audierint, conventiculis interfuerint, libros legerint et apud se retinuerint, vel fraternitatis et amicitiae causa, et non necessitatis, cum eisdem fuerint conversati, ita ut non liceat cum ipsis matrimoniis jungere, mercimonia exercere, eorum artificio vel arte uti, cum eisdem colloqui, vel habitare, nisi quantum humana necessitas cogit, vel certa spes ostenditur eos lucrandi Christo, vel ex officio incumbi.

XI. Ne tamen coarguantur catholici, tanquam republicæ et societatis humanæ perturbatores ac principum legibus inobedientes, moneant curati suos parochianos ut hæreticos nec verbo nec facto offendant, patiantur eos libertate legum frui quæ principibus placuerunt, tametsi non possint approbari; orent assidue pro ipsis, demonstrent se de eorum perditione ex animo dolere, pro eorum conversione omnia paratos esse agere, ut agnoscantur filii Patris sui, qui *solem suum oriri facit super bonos et malos* (Math. v. 45).

31 XII. Si quis de parochianis ab hæresi præventus fuerit, eum curatus vel vicarius in spiritu lenitatis admoneat, et omnes intercessores adhibeat quos existimavit quidquam posse ad lapsum revocandum; saltem doceat ipsam unam esse catholicam Ecclesiam quam tenemus, extra quam non sit salus; quæ vel hoc solo signo cognoscitur esse vera Ecclesia, ac Christi legitima sponsa, quod ab omnibus hæreticis semper oppressa fuerit et afflicta; tamen tandem obtinuerit, et omnes hæreses, tanquam ancillas, de domo Dei et hæreticitate proscripterit, in qua ipsa sola, tanquam legitima uxor, manserit; tam certo sperandum ita fore hæreticis nostri temporis quam superioribus omnibus aliis ita accidit, quantumcumque valent armis, potentia, multitudine errantium, pietatis specie, doctrina et Scripturarum auctoritate; nihil dici contra Ecclesiam a recentioribus quod ab antiquis illis non dictum, nec fieri quod non factum fuerit prius. Ponat ob oculos indigna facinora quibus introducta est et firmatur nova religio, nec Antichristum plura nec magis execranda designaturum, cum venerit Christum aperte negare et oppugnare.

XIII. Si parochianus admonitiones non audierit, sed exierit ab ecclesia retro post Satanam, curatus vel vicarius jubeat ab aliis, tanquam hominem hæreticum, vitari et ipso facto excommunicatum. Non tamen desinat ovem perditam quærere omnibus quibus poterit modis. Quod si vexatio aliqua vel morbus ipsi dederit intellectum, non exspectet curatus donec ab ipso vocetur, sed ultro se offerat, atque etiam cum lacrymis invitet ad poenitentiam et ad reconciliationem cum Christo et Ecclesia; nec de 32 quoquam desperet quandiu spiravit. Si sine poenitentia sacramento decesserit, vel saltem quæsierit, cum potuerit, non sepeliatur Christiana sepultura, nec pro ipso oretur.

XIV. Sin aliquando dederit illi Deus poenitentiam (II Tim. II, 25): quoties ingenuerit et ad Ecclesiam redierit, volumus a curato et tota Ecclesia cum gaudio excipi, et ad nostrum poenitentiarium proficere professione, cognoscenda conversione et accipienda poenitentia transmitti. Quamvis autem contritum et humiliatum non gravetur de peccato etiam publice satisfacere et gravissima quæque subire, si tamen aliquam justam causam allegarit rediens ab hæresi quominus poenitentiarium nostrum

A adeat, illam nobis significari statuimus a curato vel vicario, ut ipsi vel alteri poenitentiarium operam demandemus. Prohibemus autem ne redeunti hæresis impropereetur, sed omnes meminerint conditionis suæ, ne et ipsi tententur.

XV. Sicut renatorum in baptisate, et mortuum regestum a curatis vel vicariis confici debet, ita mandamus describi nomina deficientium ab Ecclesia, nec in ea communicantium, quasi mortuorum, et diem quo cœperint deficere, ac vicissim nomina redeuntium ad eandem Ecclesiam quasi redivivorum; et statim ut utrumque contigerit, a curatis vel vicariis nobis significari per litteras nostro secretario in civitate Eboreicensi dirigendas.

XVI. Si in hæreticorum conventiculo redeuntes ad Ecclesiam vir et uxor matrimonium contraxerint et celebrarint, statuimus, cessante omni alio canonico impedimento, ipsis in facie Ecclesiæ benedictionem sacerdotalem in nuptiali missa a curato vel vicario conferri, ne saltem dubitari possit an eorum matrimonium 33 careat sacramenti ratione et gratia. Nolumus tamen aliam nuptiarum solemnitatem repeti.

XVII. Antea inter doctos ac pios viros dubitatum fuit an baptisma a Calvinistis administratum pro vero credi deberet, quoniam non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum; aut si baptizati parvuli ab ipsis cum representantur Ecclesiæ, iterum essent aqua perfundendi, saltem sub conditione assueta: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo*. Ante declarationem apostolicæ sedis Romanæ, licet fortasse cuicumque in suo sensu abundare, verum quoniam posthabitam de hac difficultate disputationem et inquisitionem, felicis recollectionis Pius V delinuit verum esse baptisma quo uterentur Calvinistæ, adhibentes formam et materiam institutam a Christo cum intentione generali faciendi quod Christus instituit, licet circa errarent in particulari illa interpretatione et singulari intentione ut alii fere omnes hæretici errarunt, vel circa intelligentiam formæ baptismalis, vel circa atque ejus effectum, ob id baptizatos ab ipsis Calvinistis non iterum tingendos sub conditione: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo*, quoniam ista clausula esset introducta quando juste dubitatur de facto baptismi, quod nec publice fieret nec sufficientes testes haberet, ut quando obstat, vel alius in necessitate clam baptizat et affirmat se baptizasse, cui soli in facie Ecclesiæ credi non debet. Idcirco quia tum deficit facti probatio, merito præcipitur illa cautio: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo*. Quoniam vero Calvinistæ baptizarent in publico cœtu, de ipsorum facto non posse ambigi idem pontifex statuit, ac male applicari illam clausulam baptismati, quod in debita 34 materia et forma cum intentione generali publice fieri constaret, quod nihil aliud esset quam verum baptisma iterare, vel in dubium adducere. Quam definitionem idem Pius pontifex ante quinque vel sex annos per breve ac per internuntium apostolicum dignatus fuit nobis atque aliis qui tum Lutetiæ Parisiorumungebamur concionatorum officio significare, atque inhibere ne aliter doceremus. Ne igitur permissum, post declarationem sedis apostolicæ, jam manifestum errorem in nostra diœcesi inolescere, interdicimus omnibus curatis et presbyteris sub pœna suspensionis ipso facto a divinis, et suspicionis de schismate atque hæresi, ne allatos ad se pueros, jam baptizatos a Calvinistis audeant iterum tingere sub illa conditione; sed sine ulla lotionem perficiant in ipsis omnes alios ritus baptismatis ab illis omissos, quod idem in adultis redeuntibus ab hæresi agi jubemus, qui baptismum non in Ecclesia catholica, sed in Calvinistarum vel alia simili secta susceperunt.

XVIII. Prædictum ac compertum semper fuit hæreses in atheismum et regnum diaboli desinere, qui operatur in filios dissidentie et infidelitatis illicitas artes et maleficas divinationis, sortilegii et magiæ,

quibus infelix nostra aetas post infinitas hæreses A passim insiditur. Circumspectant itaque curati, si qui vivant in suo grege illusores, ventri suo et nulli religioni servientes, nec ad ecclesiam venientes, nec hæreticæ pravitatis exercitium facientes. Aut si sint de sortilegio ac maleficio suspecti et notati, quorum nomina ac statum volumus nobis denuntiari, ut quid facto opus sit deliberemus, mandantes confessariis omnibus ut injungant singulis confidentibus post fraternam correctionem revelare extra confessionem curato **35** vel nobis ipsis si quos noverint in occulto illorum criminum contumaces reos, sicut etiam adulterii, veneficii, usuræ, et aliorum quibus ira Dei contra totam Ecclesiam provocatur.

XIX. Postremo curati vel vicarii sui officii esse intelligant videre an quisque recte suum faciat officium, sive ecclesiasticus sive secularis sit, et errantes monere atque increpare, obstinatos vero ad nos deferre; quæsciant si qua sint matrimonia illicita, nec extra tempora, nec sine requisitis proclamationibus, nisi de expresso mandato nostro et licentia, audeant nuptialem benedictionem dare vel matrimonia jungere sub pœnis, arbitrio nostro imponendis. Quoniam vero in causa matrimoniali atque aliis materiis dispensationes apostolicæ ordinariis locorum committi solent, atque inde gravia scandala oriuntur, quod obtinentium preces suppressa plerumque, aut non satis comperta probataque veritate nitantur, nihilominus suum sortiri effectum sinuntur, statuimus in futurum ne curati vel vicarii demandent exs cutitioni tales dispensationes, nisi prius causa per nostrum promotorem examinata a nobis ipsis cum nostro officiali fuerit comprobata et dispensatio subsignata, ne quid per obreptionem committatur. Studeant insuper curati divortia et litigia inter suos parochianos componere, præsertim levibus causis contracta, et contumaces a communione sacramentorum arceant, nec notos excommunicatos ecclesiam ingredi sinant, sicut nec ægros sine confessione et viatico, si fieri potest, decedere. Quod ne accedat, ut audierint aliquem infirmari, ipsum pro officio sacerdotii visitent, et ad providendum animæ salutis adhortentur, nec de parochia abeant nisi **36** relicto qui vices eorum suppleat. Sicut inobedientes parochianos non merentur sepeliri Christiana sepultura, ita curati vel vicarii, si suo hac in re defuerint officio, reddant rationem in die justii judicii pro suæ ovis perditione, et ad publicam pœnitentiam cum his qui liberos per negligentiam suffocant sunt redigendi. Interdicimus autem ne fiat consecratio eucharistiæ in privatis ac profanis cubiculis, etiam ad usum ægrotorum, quoniam maluerunt primi Christiani in honorem tanti sacramenti ab ecclesia ad ægrotum etiam tempore persecutionum deferri, vel domi ad repentinos usus servari quam in locis non sacris consecrari. Plerique simplices presbyteri, officii sui ac gradus immemores, audent ipsis diebus festis atque aliis cum galero et sine superlicio sacris interesse, ac designantur operam suam curato vel vicario in officiis divinis præstare, maluntque se laicis admiscere atque etiam sua privata missa confecta a toto reliquo officio abscedere. Ne hoc scandalum serpat latius, declaramus omnes presbyteros constitui pro hominibus in his quæ sunt ad Deum (*Hebr. v, 1*), ut pro populo sacras omnes functiones obeant; ideoque quemlibet addictum esse parochiæ quam incolit, ut ei inserviat pro populo in omnibus officiis quæ sunt ad Deum, et in eo distingui a populo. Qua de causa quisquis de presbyteris venerit in ecclesiam, et in habitu detrectarit cum curato et aliis de presbyterio divina officia facere, tanquam non presbyterum, suspensum esse jubemus a divinis ipso facto, et ad laicam communionem cum secularibus redigi, nec non per decanum citari coram Officiali nostro ad neglecti officii reddendam rationem.

De officio populi

37 I. Populus de suis calamitatibus libenter conqueritur et lamentatur. Grave vero ipsi est et odiosum de earum causis, suisque peccatis, ac de remediis cogitare per vitæ emendationem, et pœnitentiam, per divini cultus et cœlestium mandatorum accuratam observationem, quibus ira Dei mitigetur, et misericordia imploretur. Omnes enim fere quasi desperantes seipso suis miseriis fiunt deteriores, et optimi sibi videntur qui confidentur verbis fidem catholicam, *factis autem negant* (*Tit. i, 16*).

II. Ante omnia singuli in ea moriantur religione et Ecclesia, quæ consensu, et successione Christianorum populorum ad nos usque pervenit. Ipsam vero improbantibus ac suadentibus mutationem respondeant sine contentione quod respondendum in talibus controversiis David, Elias et apostolus Paulus docuerunt. Cum priori dicant Deo: Si mutationem sequor, ecce nationem filiorum tuorum reprobari (*Psal. LXXII, 15*); cum altero in summa rerum desperatione ad consolationem concludant: *Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam; neque enim melior sum quam patres mei* (*III Reg. xix, 4*). Cum Paulo vero exclament: Si veritas in Ecclesia catholica non est, ergo qui dormierunt in Christo perierunt? (*I Cor. xv, 18*.) Considerent, quandiu antiqua religio apud omnes valuit, quam sanctius et felicitius viveretur, et quam fides ac charitas, quæ perfectio et finis legis est, inter homines sincerius coleretur. Si quando vero audierint blasphemias, novitates, et contentiones de religione, obturantes aures suas longo longius fugiant, quemadmodum Irenæus loquitur de primis Christianis, si quando incidere in hæreticos.

38 III. Nec vero solam Patrum suorum fidem amittentur, sed pietatem et integritatem, si finem publicæ afflictionis sperant a Deo, præsertim cum adhuc manus ejus ad percutiendum sit extensa et furor magis ac magis per libertatem hæreseon et blasphemiarum irriteretur.

IV. Idcirco præter illa quæ per curatos mandavimus proponi et suaderi populo, singuli effundant corda sua coram Domino in confessione veræ fidei, emendatione vitæ, fructibus pœnitentiæ, mandatorum observatione, et veniæ pro publicis ac privatis offensionibus diurna et nocturna supplicatione.

V. Optandum quidem esset populum sine intermissione orare, et omni hora cultui ac sacris officiis vacare, sed quoniam creatur ut operetur terram, et peccato compellitur ut in sudore vultus sui victum quærat (*Gen. iii*), ac labores manuum suarum comedat (*Psal. cxxvii*), non potest nec debet assidue orationi ac cœlestibus actionibus operam dare. Quoniam tamen *neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus* (*I Cor. iii, 7*): omni die antequam homo exeat ad opus suum, veniat (si fieri potest) in ecclesiam sacrum auditurus. In quo de præteritis Deo gratias agat, et suas ac totius familiæ operas ejus benedictioni commendet, eundemque invocet ad evitanda peccata et pericula, nec obliviscatur preces facere pro publica tranquillitate fidei catholicæ et reipublicæ. Sin loci distantia vel alio justo impedimento homini sæculari non licuerit ad ecclesiam venire, saltem non omitat quod sui est officii erga Deum præstare, et liberos, servos atque ancillas, ac denique totam familiam doceat et assuefaciat petere a Deo panem suum quotidianum, prosteri Symbolum apostolicum, **39** et gratiarum actionem pro omnibus beneficiis, cum peccatorum recognitione et confessione, quibus admisceatur precationumque pro necessitate temporis et Ecclesiæ pace. Præterea cum Gallorum annales recitent difficilioribus temporibus instituisse majores nostros, ut ad sonitum campanæ in ortu solis, meridie et occasu admoneretur populus, quoties in opere esset, singulariter orare ad opem Dei implorandam, voluimus illum morem per hæreses et

pietatis incuriam multis locis intermissum renovari et retineri, præsertim publica calamitate nos ad id impellente. Nec istis insisteremus, nisi spectaremus plerosque cum familiis a somno ad pastum tanquam bruta animantia ferri, nec ullo sensu pietatis tangi vel affici, sed quo magis affligimur, eo magis obmutescere et stupere. De his præcipimus moveri ac durius increpari populum a curatis, concionatoribus, scholarum magistris ac confessariis.

VI. Dies festos secundum Scripturas instituit Deus in monumentum ac memoriam suorum beneficiorum, ut ea homo agnosceret et de ipsis gratias ageret (*Judith* xvi; *Esther* xvi, etc.), atque ut ad Dei imitationem quando creavit cælum et terram et postea quievit, ipse homo, post dies laboribus assignatos, aliquem sciret quieti et contemplationi divinæ bonitatis et gratiarum actioni impendere. Ita Sabbatum Judæis fuerat impositum, ut septimo die quiescerent a exemplo Dei et speculandæ creationis operibus, et gratiis de ipsa agendis incumbere. Nec unicum illud festum ipse Deus præscripserat, sed alia multa in recordationem et considerationem multorum particularium beneficiorum quæ ipsis contulerat, pro quibus gratias agerent. Pro Sabbato Judaico dies Dominicus successit Christianis 40 in signum et monumentum redemptionis nostræ, quasi secundæ creationis et reparationis quam Christus in cruce operatus est, et requievit ab opere suæ passionis, quod tam consummavit. Verum quemadmodum non solum unicum Sabbati festum Judæis imperabatur, sed quoties aliqua eximia beneficia Deus per Moysen et alios sanctos viros illis exhibebatur, toties festa ad perpetuam illorum colendam memoriam et contemplationem decernebantur; ita populo Christiano non unicum festum diei Dominici fuit relinquendum, sed plura constituenda pro singularibus donis per Christum, Virginem ejus Matrem, apostolos, atque alios sanctos et sanctas receptis, ne simus immemores eorum et ingrati. Cessare vero oportet Christianum, sicut Judæum, in die festo maxime a vitis et peccatis, quoniam servire debet Deo, cui displicet omne peccatum et vitium; sed ultra decet ipsum cessare ab omni opere sæculari corporeo, servili atque aliis diebus licito et consueto, quoniam festa a creatione mundi fuerunt introducta ut animus cum corpore cessaret a sæculo, et advocaretur a sollicitudinibus et laboribus hujus mundi, occuparetur vero in Dei obsequio, recognoscendis ejus beneficiis et gratiis referendis. Arbitramur nullo sæculo gravius nec frequentius peccari contra festorum sanctam et legitimam observationem quam in nostro, quandoquidem plures ipsa insumunt voluptatibus hujus sæculi sectandis, in tabernis, ganeis, lusibus illicitis, et aliis vanis atque etiam vitiosis actionibus, præsertim dum celebrantur sacra officia; ex quo non miramur, si nos apprehenderunt mala quæ per prophetas Deus festorum violatoribus comminatur (*Num.* xv; *Ezech.* xx, etc.). Nundinæ passim, etiam quævis dissolutiones illis diebus, 41 negotiationes, mercaturæ, auri-gationes et vecturæ exercentur, et ab aliis diebus, quibus licent, in festa differuntur, ut duplex malum et peccatum committatur. Curati igitur sive vicarii, concionatores, et confessarii sint diligentes in redarguendo populo de ingratitude erga Deum, et mortali peccato quod contra Dei ordinationem in violatione festorum incurrit, ac de vindicta et ultione. Statuimus autem diebus festis nec emptiones, nec venditiones, nec locationes, nec auctiones, nec ullas dissolutiones, nec quascunque negotiationes, nec carnum et aliarum rerum expositiones, præsertim in atriis et cæmeteriis templorum fieri; nundinas vero ipsis festis assignatas in precedentem vel sequentem diem rejici, et per vicinas parochias id prius significari. Aurigationes etiam et vecturas, atque omne opus manuum et jumentorum exerceri prohibemus, nisi quando in messe et vindemia secundum jura aeris intemperies, vel alio tempore

summa et notoria necessitas excusaverint. Cæterum, vectiones quæ non affectata malitia, sed per extraneos transeuntes in nostra diœcesi in festa incidunt, saltem inhiberi mandamus, ne in publicum, nisi post solemniores missæ absolutionem, prodeant, sicut cauponas atque alia loca publicæ corruptelæ saltem tempore divini Officii occludi. Porro omnes festorum sine evidente necessitate transgressores et potissimum contumaces aut deprehensos in cauponis, in ganeis aut actionibus illicitis, jubemus coram nostro Officiali citari, et præter multam, ipsis poenitentiam injungi pro peccato et scandalo: ac relapsos vel excommunicari, vel in carcerem retrudi. Obtestamur autem dominos sæculares ac judices, ut in hac re obsequium præstent Deo ac nobis 42 porrigant manus adjuatrices, ne, si tot sacrilegia impunita evaserint, iram Dei in omnes accersant.

VII. Fratritas et fraternitates præcipue quæ charitati in nostra diœcesi deputantur approbamus, et omnia fere charitatis opera quæ per ipsas exercentur laudamus, ut sunt omnia divina Officia et ornamenta Ecclesiarum, quorumcumque etiam peste mortuorum sepulturas, et exsequias, necnon in pauperes elemosynas. Verum quoniam audivimus comestiones et ebrietates, et alias si non omnino malas, ineptas tamen confederationes et actiones charitatis nomine velari, monemus et adhortamur fratres ne quidquam deinceps in suis cœtibus indignum hominibus Christianis committant, nec tam sæpe, nec tantis sumptibus conviventur; sed pauperiorum fratrum et publicæ calamitatis rationem habeant, ac potius multiplicandis operibus veræ charitatis student. Si quid in his atque aliis fraternitatibus nostræ diœcesis correctione dignum occurrerit, de hoc volumus nos a curatis seu vicariis certiores fieri. Hoc unum vero omnibus fraternitatibus interdiximus, ne in privatis suis sacris aquam vel panem benedicti diebus Dominicis faciant, ipso facto suspendendo a divinis presbyterum cujuscumque status et professionis, qui se illis per nostram diœcesim in hoc ministerium præbuerit: ne prætextu pavorum sacrorum populus avocetur a missa et Officio parochiali, sicut fere fit: cum tamen minime liceat omittere vel negligere id quod est præcepti per illud quod tantum est devotionis et supererogationis.

VIII. Quoniam ecclesia domus Dei et orationis esse debet, quam deceat sanctitudo, non possumus non moveri de populi irreverentia, qui non aliter se gerit 43 in ea quam in aliquo negotiationis foro. Verum cum scriamus adhortationes et monitiones parum proficere erga populum, nisi sit qui in præsentia increpet et assiduitate duritiem ejus frangat, statuimus per curatum seu vicarium cum presbyteris, nobilibus viris, iudicibus, si qui exstiterint, æditis ecclesiæ, eligi tres: unum de presbyteris, alterum de fraternitate charitatis, si ibi sit, vel de populo, sicut et tertium, viros boni testimonii et majores natu, ut eorum canitatem cæteri reverentur, qui electionem de se factam tenebunt acceptare in virtute sanctæ obedientiæ Deo, episcopo, et proprio curato debitæ; et ecclesiæ ostiarii nominabuntur, propter officium quod illis imponimus, ut diebus festis observent et notent qui de presbyteris et parochianis absterint ab ecclesiæ Officiis, et inquirant qua de causa defecerint, an interea in cauponis, vel lusibus, vel aliis sæcularibus negotiis tempus insumant. Intra ecclesiam vero videant quem quisque locum et ordinem tenere debeat, ne sicut pravi moris et ambitionis est quibusdam, aliqui de populo primas cathedras occupent propius altare ante presbyteros, post quos decet omnes convenienter sedere, pro sua qualitate et conditione, atque in hoc standum erit iudicio et arbitrio ostiariorum, ut cessent per Ecclesias ea de re solitæ contentiones et dissidia. Circumspiciant ipsi postea quid quisque agat in ecclesia, et quomodo se gerat a minimo usque ad maximum; si caput aperiat, genua cum opus esse flectat, Officio divino animum et

anres adhibeat, si orationi incumbat. Agentes contraria cum aliqua reverentia et modestia objurgent, et ad officium cogant; non sinant sine cognita causa ullos de ecclesia, egredi nisi sacris confectis et absolutis. **44** Quæ omnia ut commodius præstare valeant, decernimus alternatim unum de tribus stare in choro, alterum extra chorum, tertium in funulo et extremitate ecclesie, ut intueri queant et contemplari omnes assistentes. Si quis correctione fraterna propter inobedientiam indiguerit, illum tres simul conveniant accersito secum curato seu vicario. Si illos non audierit, jubemus contumacem citari a curato coram nobis vel Officiali nostro, et de mulctis quæ fuerit indicta, volumus tertiam partem vel medietatem ipsis ostiariis applicari, alteram fabricæ. Volumus etiam, ne ipsi ostiarii graventur, tale obsequium præstare Deo et Ecclesie ut diebus festis in pronao oretur pro ipsis. Quod si in tali munere obierint, in pietatis recognitionem et gratitudinem, mandamus in ipsorum funere vigiliis mortuorum cum missa publica celebrari fabricæ sumptibus et curati, ipsisque quod a iuncta dierum indulgentia esse erogamus. Confidimus autem eorum senectuti et factæ de ipsis electioni, nihil contra alique.n, nisi mature et ordine charitatis acturos, magis tamen Deo quam hominibus placituros. Tandiu vero manere in illo officio volumus quoad electis et electoribus gratum fuerit.

IX. Oves vocem pastoris audire debent et ipsum sequi. Contra, nescio qua Satanæ astutia, fit ut populus non solum alienos audiat et sequatur libentius quam proprios curatos seu vicarios, sed ut ipsis mercenarios opponat, sive quos appellant parochianorum vicarios, sive capellanos, sive quoscunque ascititios, ita ut unusquisque propriam sibi constituat ministrum. Nos attendentes præcipi omnibus ab Apostolo ut obediant prepositis suis, quibus incumbit reddere **45** rationem pro animabus singulorum (*Hebr. xii*); attendentes insuper quotidianam eorum sollicitudinem, ut divinis officiis et incertis necessitatibus omnium satisfaciant; considerantes denique *foris pugnas, intus timores* (*II Cor. vii, 5*), assiduasque molestias quibus anguntur pro populo, ita ut merito plerisque non solius ridentie in propria parochia, sed et vite læleat ac pœniteat, obtestamur dominos sæculares, nobiles et quoscunque ne committant ut illis exprobrentur a Scriptura, quod sint sicut populus *toti* obediens *æter* oii (*D. u. xvii, 12*): sed potius per observantiam, obsequium, beneficentiam et gratificationis alacritatem, ut invitent, atque etiam quodammodo cogant proprium pastorem ad manendum cum ipsis, atque peragendum ministerium suum ex animo. Quod si curati seu vicarii aliqua in re reprehensibiles putantur, quamvis ab Apostolo moneamur, *non facite adversus presbyterum accusat onem recipere* (*I Tim. v, xix*), nihil minus clamores populi patienter audiemus, nec peccata curatorum impunita sinemus. Verum nemo eos deferat ex improborum opinione sive relatione, nec ex aliqua offensione et indignatione, sed potius ex comperta et probata criminis veritate. Studeant autem ipsi curati potius a suis amari et deiderari quam timeri, et sicut officio, ita meritis ac bonis operibus præesse.

X. Hospitia, administrationes, et leprosarie ex edicto rego o lacorum regimini in nostra diocesi committuntur, ut in pietatis opera expandantur. Comperimus autem multis in locis nihil de his aut admodum pauca in huiusmodi opera recidere, sed potius ad sublevanda publica habitatorum onera atque etiam tributa, aut in quorundam particularium commoda venire, qui se aliam illarum regimini præferunt, **46** ne fideles de acceptis rationes reddant, in quibus solent omnia referre expensa in lites, reparaciones, atque alias cavillationes, cum interea cognoscantur in suas utilitates vertisse. Quamvis autem episcopi sit videre et cavere de omnibus bonis

quæ pietati intra diocesim deputantur, tamen ne quid ab ipsis rectoribus repetere possimus, affirmant per edictum regium nihil ad nos pertinere: Nos vero saltem ut illorum conscientias consulamus et ne quæ pietatis sunt et nostri officii obliviscamur, mandamus curatis seu vicariis in pronao, inter excommunicatos ipso facto a jure, nominare et publicare omnes rectores hospitiorum, administrationum, leprosariorum, et fabricarum, tanquam pauperum et ecclesiarum fraudatores et sacrilegos raptores, a quibus de bonis illarum quidquam alienatur sine auctoritate publica atque ecclesiastica, vel in proprium commodum quacunque ratione transfertur, vel collocatur in profanos usus atque alios quam in pietatis opera, quibus ex fundatione destinantur, atque declarare quod eidem excommunicationi subjaceant omnes eorum participes et consocios, tenebrique atque eorum hæredes ad restitutionem. Quod ipsis injungere mandamus eorum confessionariis, nec nisi cum illa obligatione absolutionem dare.

De sententia excommunicationis ferenda.

I. Populus celerrime ac levissime solet ad excommunicationis mucronem contra proximum decurrere, sed eandem latam vicissim consuevit pro nihilo habere, nec inflictam ab ea plagam sentire, vel cogitare. Verum cum omnes pœnæ, quæ ab hominibus inferuntur, tantum corpus occidunt, nec mundi **47** limites excedant, sed in hoc sæculo finiuntur: excommunicatio plerumque in hoc mundo corpus atque omnia quæ possidet homo male perdit, semper vero animæ vitam ferit, non solum in hoc sæculo, sed in futuro, nec tantum coram hominibus, sed etiam coram Deo. Idecirco longe omnium pœnarum gravissima est, nec nisi pro summis delictis atque omnibus remediis tentatis exerenda, ac supra quodcumque tormentum vitæ hujus pertimescenda. Gravissimum vero delictum non tam spectari et æstimari debet ex gravitate et magnitudine rei quam ex perversitate malitiæ atque contumaciæ. Qua de causa, sicut Adam primus homo per excommunicationem extra paradisum ejectus est propter maximam in unius pomi esu, re tenuissima, inobedientiam et rebellionem, ita non tam attendi debet factum ipsum in excommunicatione justa ferenda quam pravitas facientis et contumacia. Attamen si factum leve fuerit, nec scandalum publicum, nec aliud magnum malum, nec facientis manifestam contumaciam et in duratam secum traxerit, indignum iudicamus excommunicatione. Antequam autem ulli a nostris officariis concedatur, si nominatim adversus aliquem petitur, volumus prius de monitionibus et charitatis correctione constare. Sin de occultis quæ probati nequeant postulatur, statuimus a petentibus inquiri si aliquos suspectos habeant, et nomina excipi, de hisque ad curatum seu vicarium scribi, ut antequam excommunicationem publicet, illos accersat, ac privatim moneat charitatis correctione. Nisi præfata omnia fuerint observata, interdicimus curatis seu vicariis ad publicationem procedere. Nolumus autem postea excommunicationes perfunctorie et quasi plebeium **48** aliquod mandatum ab illis cursim legi, et publicari; sed semper cum horrore et interminatione divini iudicii, ac publicæ in totam parochiam afflictionis si excommunicatus in illa toleratur; ob idque differri jubemus, quam diutissime poterit, excommunicationis fulminationem, expectando reos et consocios ad pœnitentiam, confessionem, et cum ipsis offensis reconciliationem. Cum vero fulminationis dies advenerit, mandamus ad terrorem conscientias incutiendum et ad ponendum ob oculos excommunicationis effectum, ante locum pronai statui feretrum opertum palla mortuorum cum ardentibus cereis atque aqua benedicta, et in fine fulminationis cereos exstingui, atque aquam benedictam effundi; necnon denunciari omnibus ut excommunicatum quicumque sit luceant verius mortuum quam

sola corporea morte defunctum, nec magis cum illo conversandum quam cum mortuo, quandoque agnitus fuerit. Eo fere ritu primos Christianos usos in promulganda excommunicatione ex antiquitatibus Christianis apparet, et adhuc in quibusdam Ecclesiis observantur quædam vestigia. Porro quisquis convicius fuerit contempsisse excommunicationem quam scivit se incurrisse, pro hæretico notari debet et vitari, atque ab omnibus in jus trahi, ne, quemadmodum loquitur Apostolus cum de excommunicato agit, *modicum fermentum totam massam* et parochiam corrumpat (I Cor. v, 6), non solum omnes excommunicatos efficiendo, sed iram Dei et publicam calamitatem in omnes provocando. Propterea mandamus confessariis omnibus ut examinent non solum a confitentibus sint sibi conscii alicujus excommunicationis, sed etiam conversationis cum cognitis excommunicatis, et injungere **49** ut eos extra confessionem revelent.

De scholis et earum magistris.

Spes et seminarium religionis et Ecclesiæ catholice ac reipublicæ in scholis versatur, in quibus juvenis efformetur ad fidem veram, pietatem et doctrinam, ut in te sancti et idonei sacerdotes, iudices et populi gubernatores propagentur. Quoniam quæ prima cura parentibus, et civitatibus atque episcopis esse solebat, postrema facta est, aut potius nulla, pessimum ierunt omnia, et perit lex a sacerdote, jurisprudentia a iudice, et consilium ac providentia a populi gubernatore. Pietas vero et religionis atque hominum consensio in factiones abiit et studia contraria. Ideo ad omnia ista instauranda et restituenda una via compendiarum videtur, si a teneris assuescamus homines vivere et institui in eisdem scholis, quasi in eodem ovili, eodemque lacte religionis et doctrinæ imbui, atque idem prorsus sentire et velle. Miramur in nostra diœcesi majorum nostrorum diligentiam, cum vix ulla frequentior parochia occurrat, cui non adhæret olim domus et fundatio scholis deputata; sed vicissim detestamur nostræ ætatis non solum negligentiam sed sacrilegium; in qua nobiles atque etiam ecclesiastici viri, vel ipsi parochiani, scholarum domos et fundationes usurparunt, vel alienarunt, ita ut jam vix non solum in parais, sed ipsis oppidis et amplissimis civitatibus schola ulla habeatur, vel magister invenitur. Uoi vero adhuc aliquid exstat scholarum vestigium et stipendium, sine residentia et docendi officio permittitur magistræ fructibus illis frui, seu potius abuti, et quidvis aliud agere, spectantibus populis ac gementibus suos liberos sine **50** disciplina et doctrina corrumpi. Quin etiam eo ventum est amentie ut plerique malint domi præceptorem magna mercede conducere, aut suos liberos necdum abecedaris in famosam universitatem ablegare quam assen unicam ad publicæ scholæ instauracionem conferre, imo quam consentire ut de publico arario vel hospitali salario aliquod constituatur homini docendæ juventutis capaci. Quæ omnia nobis cognita et perspecta dolentes recitamus, ut intelligant omnes quam justum sit his abusibus providere. Quocirca primum mandamus omnibus ludi magistris, seu possidentibus officia, beneficia, pensiones, agros, et quoscunque fructus scholarum rectoribus et doctoribus deputatos, ut intra duos menses ab hac synodo actu resident in locis et ædibus eorum muneri assignatis, atque actu doceant, nec aliis negotiis se immisceant, nec alia beneficia retineant, cum residentia in scholis, et assiduo dirigendæ et erudientiæ juventutis studio et officio incompatibilia. Quod si fuerint ad suam functionem inepti, vel maluerint cedere quam tali oneri astringi, interdicimus ne resignantes opus, conentur opes vel pensionem ullam reservare, quoniam fructus illi exercitio officii, et non titulo sunt annexi. Qui vero post dictum tempus in contumacia et rebellionem persistierint, declaramus excommuni-

catos et pro talibus ab omnibus vitandos, ac cum retentione futurorum fructuum cogendos ad prætorum restitutionem, quos suos lacere non potuerunt quandiu destituerunt ab officio, providendumque alteri de officio, non obstante quacunque oppositione vel appellatione, cum de correctione publicæ corruptelæ agatur. Deinde mandamus omnibus ad quos **51** pertinet, præceptores in urbibus, oppidis et pagis nostræ diœcesis constitutere, ut intra idem tempus de personis idoneis et de justo salario cum ipsis habitatoribus provideant, nisi fundatio sufficiat, quæ si quoquomodo alienata existiterit procurent suis et habitatorum sumptibus in integrum restitui. Si negligentes ad id se præbuerint, volumus vel per retentionem fructuum vel per excommunicationem atque alia canonica remedia in illos agi, vel per sui juris in scholas privationem. Ut autem occupata bona scholarum recuperari queant, indicimus omnibus curatis et vicariis ut a die hujus synodi singulis Dominicis in prona per spatium duorum mensium moneant omnes qui scienter possident aliqua pertinentia ad scholas sub pœna excommunicationis post illos duos menses incurrendæ, ut reddant bona fideliter, vel saltem de his paciscantur auctoritate nostra. Moneant etiam omnes qui moverunt ab ullo detineri quod scholæ sit proprium, ut intra præfixum tempus reveleat curato vel vicario, sicut et illos moneant qui sine auctoritate ecclesiastica vendiderunt, aut aliter alienarunt quod pro scholis dictum erat Deo, ut curent illud redditeri, vel compensationem substitui. Ne autem desint scholæ, ubi nulla habetur eorum fundatio, vel ubi ipsa non sufficit rogamus in Domino patronos parochiarum, et prioratum atque capellaniarum, tam ecclesiasticos quam sæculares, ut in earum præsentatione præferant aptos ad docendum, seu qui jam huic operi insudarint, aut saltem ut ipsis reservent aliquam pensionem, quam justam esse de quocunque beneficio pro seminaris instaurandæ juventutis declaravit concilium Tridentinum (sess. 25, De ref., c. 18), sicut annexiones quorumcumque **52** beneficiorum. Insuper quoniam administracionem hospitalium, et leprosarium lex regia sæcularibus attribuit, ut impendantur redditus ad pietatis opera quæ ad nostram directionem pertinent, nec ulla potiora esse possint quam quibus pietas ipsa cordibus hominum ab incunte ætate imprætorum, Ecclesia ipsa totaque respublica edificatur, significamus illorum locorum administratoribus ut titulos illorum beneficiorum committant scholarum præceptoribus cum aliqua pensione, vel in scholarum usum de talibus portionem aliquam ne verentur collocare. Mandamus præterea fraternitatibus, et parochiarum fabricis ut inter illos quibus stipendia distribuunt, semper habeant scholarum rectorem commendatum. Denique volumus a curatis seu vicariis agrotantes moneri ne in testamento eundem magistrum, tanquam totius reipublicæ parentem, prætereant. Pudentum est enim hæreticos pro scholis impetrandis bella gerere, atque omnia profundere, ut impietas ab eorum liberis imbibatur; et a catholicis pietatis scholas nec publico nec privato subsidio juvari, sed potius diripi et everti.

II. Cæterum ne scholæ ipse serviant religioni et reipublicæ potius dividende quam conciliandæ, imprimis statuimus pro quacunque parochia unicam fieri ad tollenda dissidia et schismata, ac sub pœna excommunicationis vetamus ne quisque clericus vel alius audeat injussu ejus qui scholas habet particulare liberis privatim suscipere erudicendos, sicut sub eadem pœna parentibus prohibemus domi magistrum tenere, nisi cum approbatione et assensu publici scholarum rectoris. Sin fuerint plures parochiæ in eadem civitate vel oppido, ubi scholæ tamen **53** publicæ existunt, volumus sub eadem pœna omnium parochiarum liberos eo convenire saltem jam in litteris provectiores, ut qui sciunt legere et

cantare; liberum vero esse inferiores ad scholam A publicam vel ad parochialem mittere. Verum ne hæretici in catholicorum scholas irrepant; antequam quis creetur ludimagister, sancimus fidei suæ, religionis, atque etiam vitæ et integritatis testimonium saltem a curato seu vicario, atque æditis parochiæ de qua venit adferre, et se nobis sive pœnitentiario nostro ostendere ad professionem fidei catholiciæ et examen doctrinæ.

III. Injungendum illi præcipimus ante omnia ut exemplo et verbo juventutem omni pietate et fide catholica imbuat, et assuescat Deum timere, colere, præcepta Decalogi tenere et facere; missam quotidie audire, ecclesiasticis officiis cum reverentia deservite, libenter orare, cum septem psalmis preces horarias, si fieri potest, memoriter scire, atque alia pietatis exercitamenta. Non sinat in pueris vitia adolescere, eos nutria in disciplina et correptione Domini, ad omnem egressum et ingressum scholæ tam matutinum quam vespertinum oratio publica ab omnibus fiat, sive canendo (*Veni, Creator*), sive aliud quo Deus, Virgo mater, et sancti invocentur pro pace, religione, et Ecclesia catholica. In vigilia festorum discant Officium et cantum Ecclesiæ a minimo usque ad maximum. Diebus festis aliqua hora sive in Ecclesia sive in schola interrogentur, presentibus aliis, duo vel tres per ordinem de Symbolo apostolorum, Decalogo, et aliis contentis in catholicorum catechismo Latine et Gallicæ. Fiat etiam ibi a præceptore facilis et familiaris ad pietatem exhortatio et instructio 54 de festo occurrente. Diebus quoque sollemnioribus, et, quam sæpissime fieri poterit, commendat et doceat pueros peccata confiteri, eosque qui annos discretionis attigerunt altaris sacramentum, probata conscientia, sumere. Alliciat et adhortetur parvulos ipsos ad pietatem et studium potius quam compellat, ne prius utrumque oderint quam noverint. Quoniam tamen secundum Scripturas, qui parciit virge, odit animam pueri (*Prov. xiii, 24*), non nisi coactus ad verbera veniat; sicut autem præceptorum moderatam sævitiam desideramus, ita parentum puniendam censuram dissolutam indulgentiam, qui liberis volunt quidvis licere sine disciplina, propter quam si vel liberos a schola avocant, vel ludimagistros aliquam contumeliam fecerint, damus ipsi per hoc nostrum statutum potestatem illos citandi coram nobis vel nostro officiali, ut discant non irasci, cui debuerunt gratias agere. Postremo curatis et decanis injungimus ut ista omnia curent executioni traditi, de omissione nobis rationem redditori.

De concionatoribus.

Duplici honore dignos vere presbyteros scribit Apostolus, maxime qui laborent in verbo et doctrina (*1 Tim. v, 17*); quod præcipue infelici nostro tempore faciendum est quo, circumstrepentibus ubique falsis prophetis, rari admodum comperiuntur qui possint aut velint evangelizare virtute multa; sed nec, eodem teste Apostolo, audiendi sunt omnes ad evangelizandum idonei, nisi legitime militantur (*Rom. x, 15*), ne mali se intermiscant bonis, sub ovina pelle lypos tegant, aut ne quod verbo aut facto asseruerunt, facto et vita negent, quod maxime etiam nostro corruptissimo 55 sæculo cavendum est; quo etiam in errore et depravationem inducuntur, si fieri potest, ipsi electi. Proinde sancta synodus Tridentina recte constituit (*sess. 5, De ref., c. 2*), ne regulares concionatores cujuscumque ordinis, nisi a suis superioribus de vita, moribus et scientia examinati et approbati fuerint, ac de eorum licentia etiam in ecclesiis suorum ordinum, prædicare non possint, cum qua licentia personaliter coram episcopis presentare, et ab eis benedictionem petere teneantur antequam prædicare incipiant. Qui etiam eadem sancta synodus (*sessione 2, cap. 24*) vetat ne ipsi regulares in ecclesiis suorum ordinum contradicente episcopo prædicare præsumant. In ecclesiis vero

quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum, etiam licentiam episcopi habere præcipit, sine qua in ipsis ecclesiis non suorum ordinum nullo modo prædicare possint, quam gratis ab episcopis jubet concedi. Quoniam hujus synodi decretis generales regularium, præsertim mendicantium, ordines jurarunt obedientiam, prohibemus quibuscumque concionatoribus etiam regularibus, ne deinceps præsumant conciones habere per parochias nostræ diocesis, nisi de expressa nostra licentia, nec eos recipienti curati seu vicarii, vel permitant loqui ad populum, nisi visa aut saltem cognita nostra licentia, nec iidem regulares in suis domibus intra nostram diocesium existentibus collocent concionatorem nisi per nos approbatum, sub pœna excommunicationis, contumaciæ et perjuriæ contra sanctum concilium Tridentinum. Eisdem vero præcipimus ne sine nostra licentia audeant sibi locos ullos aut terminos, tanquam quodam jure debitos, vindicare, ac si in 56 episcopi potestate non sit alios quos noverit magis idoneos eo mittere, nec ipsi liceat stationem assignatam deserere, vel permutare sine eadem nostra licentia, alioqui pro desertione puniendi. Obtestamur autem illos in Domino atque alios concionatores ut ita sua studia et vitam component quod diocesi nostræ adjumento sint, ædificationi, et ornamento, nec nos pudeat eos mittere, ac tanquam domesticos aliis quibuscumque antepone. In urbibus et oppidis nostræ diocesis, in quibus conventus habent regulares, graviter conqueuntur curati et vicarii nullas diebus Dominicis et festivis conciones fieri, ac potius impellunt, dissidia, et scandala ab ipsis exhiberi, quam humillima pro modesta regularitatis subsidia. Expostulant quoque nobiscum rustici populi et curati se totos annos transigere sine ulla concione, nisi forte tumultuaria in messe et fructuum collectione. Propterea iterum obtestamur regulares in Domino, remanant ullos dies festos, præsertim in suis domibus, sine peculiari sibi concionandi munere elabi, ut pacem colant cum curatis per tot pontificum decreta firmatam, atque intelligant ne quidem confessiones audiendi in conventu sine episcopi licentia a concilio Tridentino (*sess. 33, De ref., c. 15*) sibi potestatem permitti, et omnia indulta ac privilegia a quibuscumque obœnta, per Gregorium XIII, dominum nostrum papam, novissime intra concessa a concilio Tridentino et antiquis canonibus redigi, quibus sine scelere non possunt reclamare. Horiamur ut lectioni, orationi et exhortationi potius incumbant quam discordiis inter clerum et populum serendis, ac Patrum suorum magis æmulentur religiosam simplicitatem quam 57 inordinate ambulent. Quibus stationem dederimus, volumus in ea ipsos concionari saltem semel in mense toto anno, aut alium qui in ipsorum absentia vices suppleat nobis presentari, ut ad minus semel in mense verbo Dei pascantur omnes nostræ parochiæ. Si defecerint, jubemus a curatis nobis significari, ut de aliis provideamus, et eleemosynarum collationem impediri. Ne autem seminantes spiritalia temporalibus egeant, mandamus a curatis seu vicariis ad hospitandum invitari, et cum gaudio ac veneratione excipi, nisi apud nobiles aut alios ditiores parochos maluerint hospitari; tantum prohibemus tabernas publicas ingredi. In Adventu vero et Quadragesima civitas tota, vel parochia, si unica sit, provident ipsis de vitu et hospitio, præsertim si fieri potest apud aliquem de ecclesiasticis, qui a prædicatorum alimentis non debent esse immunes ne cum aliis contribuant, sed potius suo exemplo alios incitare. Statuimus præterea quomodo conventum in suis terminis omnibus Dominicis anni in pronao commendari. Declaramus etiam de hospitiorum et leprosariarum fructibus atque aliarum administrationum quæ operibus pietatis attribuantur, justè ac merito portionem impartiri mendicantium conven-

tibus, ac monendos a curatis decedentes ne ipsorum A in testamentis obliviscantur. Sicut autem in partem nostræ sollicitudinis atque omnium ecclesiasticorum subsidium vocantur, ita æquum est ab omnibus eos participes effici beneficiorum, quibus propter officium gaudemus. Porro quoniam dies mali sunt, rogamus ipsos ut in concionibus sint prudentes, studeantque potius nostros exhortari 58 in doctrina sana quam contradictiones et hæreses revincere, præsertim ubi populus nulla laborat hæreticorum frequentia. Insectentur potius vitia ac depravationes morum popularium, et ad poenitentiam atque emendationem magis lacrymas excutiant quam accendant furorem vel iracundiam ad seditionem. Denique de his omnibus ad populum sermonem habeant quæ proposuimus in curatorum atque ipsius populi officio.

De provisione et reformatione breviariarum et aliorum librorum ecclesiasticorum pro diœcesi Ebroicensi.

Multorum de clero precibus, et querimoniis inducti, proposuimus Deo, nobis propitio, precessorarias pro laicis, breviaria et missalia pro presbyteris, et manualia pro nostræ diœcesis curatis diligentius visitare, ac de consilio piorum virorum reformare, atque iterum emendatori et elegantiori impressioni mandare, præsertim cum eorum omnium jam fere ubique in nostra diœcesi laboretur penuria. Verum quia non ea est impressorum copia vel potentia quæ olim fuit, et in una impressione numerum librorum excudi debet, qui ad multos annos sufficiat, tantum negotium expellere nequit sine maximis sumptibus, quos impendere nec ipsi impressores volunt nec possunt, nec nos ipsi sumus satis potentes. Idcirco de prudentium hominum consilio, rationem inivimus qua huic oneri aliqua in parte satisfiat, ut singuli abbates, priores, curati, ac presbyteri cujuscunque professionis, et ecclesiarum æditui conferant nobiscum, singuli pro modo suarum facultatum et necessitate 59 librorum illorum, vel plura vel unicum aureum, vel minus aureo, et deponant apud deputatos ab hac synodo ad nobiscum argendum istud negotium; quo peracto, de pretio librorum quos quisque pro sua necessitate accipiet, tantum diminuetur quantum antea contulerit. Quocirca a decanis de hoc nostro statuto moneri jubemus omnes predictos, et scriptis mandare quantum quisque obtulerit, ut a deputatis judicetur an summa pecunie quanta opus est convenire possit. Ne autem collata pecunia depereat, uni vel pluribus fidelibus qui sint solvendo de consensu omnium deputatorum committetur custodienda.

De decanis ruralibus.

Ne autem frustra lex et statutum detur, si nemo sit qui observet, vel observari in nostra absentia procuret, præcipimus decanis ut, tanquam ex alta specula, prospiciant in omnes, ac fideliter deferant delinquentes et contumaces; in quem finem damus ipsis potestatem citandi quoscunque sine alio mandato speciali, et prohibemus ne conviveant, vel cum ullo pretio interposito transigant sub pœna erga nos perfidiæ, et perjuri in Deum contra juramentum. Quod omnibus synodis volumus ab illis in nostris manibus fieri et renovari, cujus hæc est forma ex sanctis canonibus sumpta.

Ego N. oceanus de N. juro per Deum vivum et hæc sancta Evangelia quod amodo in antea quidquid novi, aut audivi, aut postmodum inquisiturus sum quod contra voluntatem Dei, aut rectam Christianitatem in decanatu mihi commissio factum sit aut factum erit, si in diebus meis evenerit, et ad cognitionem 60 meam pervenerit, aut indicatum mihi fuerit, synodalem causam esse et ad ministerium domini mei episcopi pertinere; quod nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium, nec propter parentelam, ullatenus celabo predicto domino meo episcopo aut ejus misso, cui hoc inquirere jusserit, aut ejus officiaris. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia.

PRIVILEGIUM URBANI PAPÆ, QUOD EPISCOPUS EBROICENSIS POSSIT COMPELLERE SUBDITOS SUOS AD ORDINES ET RESIDENTIAM.

URBANUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Ebroicensi salutem et apostolicam benedictionem.

Significasti nobis quod nonnulli decani rurales et ecclesiarum rectores tuæ diœcesis sacros ordines suscipere, et in decanatus et ecclesiis suis, prout eorum cura requirit, personalem residentiam facere et prætextu quarundam indulgentiarum per quas eis a sede apostolica dicitur esse concessum, ut non teneantur nec compelli valeant ad prædicta, necnon exercere officia ad quæ tenentur decanatum et ecclesiarum earundem ratione ad mandatum tuum recusant, propter quod prædicti decanatus et ecclesie debitis obsequiis defraudantur. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati compellendi eosdem decanos et rectores monitione præmissa per subtractionem proventus dictorum decanatum et ecclesiarum, ad suscipiendum sacros ordines statuis temporibus, et ad residendum in eisdem decanatus et Ecclesiis personaliter et ad exercenda prædicta officia ut teneantur; indulgentiis 61 hujusmodi, et quibuslibet litteris apostolicis veritati et justitiæ præjudicantibus nequaquam obstantibus; ac demum si protervitas eorum exegerit ipsis in hujusmodi contumacia manentibus per terminum, privandi eos dictis decanatus et ecclesiis, et conferendi eos, prout ad te spectat, personis idoneis, quæ in eisdem decanatus et ecclesiis, in ordinibus quos eorum cura requirit, velint et valeant deservire. Necnon contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi, illis duntaxat exceptis qui nostris aut fratrum nostrorum immorantur obsequiis, fraternitati tuæ plenam et liberam concedimus auctoritate presentium facultatem.

Datum apud Urbem Veterem, v Idus Octobris, pontificatus nostri anno iii.

LITTERÆ GREGORII PAPÆ X SUPER EODEM.

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Ebroicensi salutem et apostolicam benedictionem.

Insinuasti nobis quod nonnulli decani, etc. (ut supra.)

Datum apud Urbem Veterem, ii Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno i.

Cérémonies qui s'observent en l'église cathédrale de Rouen en présence de Mgr l'Archevêque.

(Ex registro capitali Rotomagensis.)

Du mardi 6 jour d'avril 1632, le chapitre étant assemblé per juramentum et aomos.

Les articles dressez en la chambre des comptes pour les ceremonies qui sont à observer présence de Mr l'archevêque officiant, ou present à l'office, ont été placitez ce jour'hui 62 en chapitre, et ordonné qu'ils seront observez et gardez de point en point, et enregistrez comme il s'ensuit.